

стали ключовими в казці «Дівчинка з сірниками» й змушують читача по-справжньому задуматися над цінністю життя, простих речей і сім'ї. Однак далеко не всі твори Ганса-Кристіана Андерсена користуються на сьогодні великою популярністю, є й такі, що мало розрекламовані, забуті й непопулярні, хоч і мають глибокий сенс. Серед них – «Дівчинка з сірниками», «Блукаючі вогники в місті», «Червоні черевички», «Стара-стара казка», «Соловей», «Калоші щастя», «Ангел».

Андерсен писав філософські казки, вчив свого читача любити, приймати речі й людей такими, які вони є, знайомив і з смертю. Остання тема є дуже складною для розкриття навіть в дорослих творах, однак казкар зумів так скласти свої думки й створити справжню магію слова, що навіть смерть виступає у його творах не чимось страшним й негативним, а далеким й давнім другом. Яскравим прикладом є казка «Ангел», що розповідає читачам про ангела із мертвою дитиною на руках, котру він відносить до небесного царства. Образ ангела, що в минулому був маленькою бідною і знедоленою дитиною, є дуже філософським. Андерсен повертається до теми поцілунок й надає йому важливого, головного значення. Це спостерігаємо у казці «Русалочка», адже поцілунок Бога дає можливість приєднатися до хору ангелів навіть маленькому, зів'ялому бур'яну. Філософські казки письменника легкі для прочитання, з глибоким навантаженням.

Варто звернути увагу на анімалістику у казках Андерсена. Тварини – це часті герої творів казкаря. Казки, у яких зустрічаються анімалістичні образи, можна поділити на кілька груп: герої – люди, герої – дики й домашні тварини, герої – риби, герої – птахи. Казкар вмів надає образам довершеності з допомогою описів, надає їм людських якостей, наділяє значним емоційним інтелектом. Часто саме в казках про тварин люди виступають другорядними персонажами. Особливою характерною рисою й унікальністю філософських творів Андерсена є саме протиставлення з допомогою образів тварин міфічного, надприродного й загадкового із звичайними почуттями, думками, котрі люди переживають кожного дня. Саме така особлива риса творчого доробку казкаря вирізняє його твори серед інших й змушує читача до глибокого обмірковування. Казка «Русалочка» - приклад для такого філософічного твору. Автор подає опис дна морського, у водах якого живуть русалки. Головною темою для розмов цих морських дів було життя на суші, а головна із них переживає людські почуття любові і відданості. Леві-Строс К., відомий антрополог і фольклорист, писав у своїх працях, що таке використання анімалістичних образів можна назвати «добрим прикладом для роздумів». Саме така особливість казок Андерсена легко доносить до читача сенс твору й змушує задуматися над розумінням філософських істин.

Простота написання – головна особливість Андерсена. У своїх «Казках, які розповідалися дітям», автор завжди намагався писати легко і захопливо для читачів усіх вікових категорій, оскільки тут він торкався проблем внутрішньої боротьби за власне «я», пояснював всю глибину людських почуттів. Його персонажі і щиро кохають, і жертвують собою, і веселяться, і переживають болі душевні. Автор показує у них, що цікаво, і конфлікти людини з соціумом. Аналізуючи біографію Андерсена, підсумовуємо, що всі ці питання переживав сам автор, тому він мав таку потребу у зверненні багатьох людей до цих проблем.

Отже, філософська казка Андерсена вирізняється серед інших творів цього жанру своєю глибокою наповненістю та багатством образів, психологізмом. Вчені вважають, що великий датчанин під впливом творчості Гофмана навчився наділяти персонажів своїх творів сильними характерами й психологічними портретами, що стало ще одним моментом до успішного визнання світом його незвичайного таланту. Андерсен вчить свого читача усвідомлювати одвічні проблеми й цінності, а дитину – розуміти недитячі істини. Андерсен пройшов особливо складний шлях до вироблення власного легкого й філософсько-наснаженого почерку написання філософських казок для дітей.

ЛІТЕРАТУРА

1. Андерсен Г.-К. Казки / З данської пер. Г.М.Кирпа. К.: Школа, 2006. 320 с.
2. Гречанюк С. Вічні книги. К.: Молодь, 1988. 326 с.

*Кобеля Оксана
Науковий керівник – доц. Куца Лариса*

ПАРАДИГМА ТРАДИЦІЯ / НОВАТОРСТВО У «ДИТЯЧІЙ» ТВОРЧОСТІ М. ВІНГРАНОВСЬКОГО

Шістдесятництво як явище неординарне і по сьогодні перебуває в центрі зацікавлень критики й літературознавства. Адже воно не вичерпалося у своєму ідейному виявленні і не завершилось як період історії літератури у певному проміжковому часу. Чимало шістдесятників залишаються активними учасниками сучасного літературного процесу (І. Драч, Ліна Костенко, Б. Олійник, Д. Павличко, С. Йовенко, Ірина Жиленко та інші). Про витоки українського шістдесятництва, яке викликало чималий

інтерес дослідників, достатньо написали і самі учасники руху – І. Дзюба, Є. Сверстюк, Михайлина Коцюбинська. Українські вчені В. Брюховецький, М. Ільницький, Т. Салига, М. Слабошпицький створили низку літературних портретів найяскравіших митців цього покоління.

60-ті роки ХХ століття – це вершина новаторства в українській літературі, а звідси і в дитячій літературі. Письменники цієї генерації відстояли право на «переступ традиції» не лише для себе, а й для своїх наступників, забезпечивши правомірність поетичного інакомислення. Отже, будь-яке об'єктивне дослідження поезії наступних десятиліть неможливе без урахування їхніх новаторських ідей.

М. Вінграновський-шістдесятник ніколи не ототожнювався. Він відзначався блискучим неординарним письмом, при цьому творчість його можна розглядати як ключ до розуміння діяльності цього покоління. У літературних працях, присвячених шістдесятництву, ще не приділялася належна увага створенню національних образів світу в дитячій літературі. Проте зіставлення цих образів є основною проблемою, вирішення якої дає змогу з'ясувати не тільки їхню типологічну схожість, а й насамперед – неповторну своєрідність (несхожість), яка збагачує різнобарвну загальнолюдську картину світу. Саме в з'ясуванні цієї проблема і полягає актуальність нашої статті.

Авторитетний критик-шістдесятник Іван Дзюба зазначав, що М. Вінграновський як поет не стільки змінюється, скільки «щоразу заново стає собою»; у ньому не просто щось зникає, щось з'являється – він «завжди цілісний», без баласту зужитого і без «випередження самого себе. Проте для того, щоб повною мірою відкрився художній світ М. Вінграновського, який також прагне виразити всю повноту життя, необхідно досліджувати його зсередини. В. Моренець звертав увагу на те, що для М. Вінграновського людина і світ, в якому все підвладне її творчому поруху, «переходять одне в одне», існують одне в одному. Прагнення до повноти світосприймання, загальнозначущості «найособистіснішого враження» закладені в природі художнього мислення поета. Поет волів, аби в його художньому світі духовне обличчя людини відповідало тим першочерговим моральним критеріям, які заповідаються поколінням як вічні орієнтири. Зрозуміло, що М. Вінграновський – максималіст, який міряє життя за найвищим рахунком. Ця його налаштованість виявляється у ставленні майже до всього: поет не відокремлює особистого від громадського, для нього єдино можливий спосіб реалізації особистості – служіння народові. В. Моренець доходить висновку, що ця вражаюча інтимність моральної цілеспрямованості стає диханням художнього світу поета, головним «об'єднуючим його началом». З цією міркою він підходить і до ліричного героя, і до інших персонажів своїх творів, очевидно, саме цим пояснюється те, на що звертав увагу Л. Воловець: зацікавлення автора особливими, неординарними героями і незвичними, як для сьогоденного читача, обставинами, в яких ці герої діють. Поет захоплювався усім масштабним: великими людьми, грандіозними подіями. Багато писалося, як правило, тоном дорікань та звинувачень, про захоплення М. Вінграновського «космізмом» (мурашка, яка дивиться на «зорю»). Окремі критики розпізнали в цьому захопленні не данину моді, не оспівування технічного прогресу, а потребу духовного простору, який би дозволив розправити крила. Найбільш проникливі зрозуміли, що поетичний космізм вів до землі та людини, а не від них, що поняття космічного у М. Вінграновського – це поняття максимуму, своєрідний критерій виміру людських справ і моральних категорій». У його творах критика лише побіжно зауважила «тягу» до природи. Актуальність теми природи у «дитячій» літературі М. Вінграновського відзначали усі рецензенти і дослідники його доробку. М. Ільницький зазначав, що М. Вінграновський знаходив прості і переконливі аналогії між природними явищами й життям людини: природа в М. Вінграновського настільки олюднена, що ввібрала в себе всі відчуття й емоційні стани. Уява поета, яка знаходила в деревині, гаєві, хмарі, вечорі приховані ресурси психологічного стану, настрою, ніколи не зраджувала його. Природа у «дитячій» прозі Вінграновського – це олюднений світ, дуже чутливий до почуттів і настроїв поета, який є його мікрочастинкою. Уособлення явищ природи, світлil, частин ландшафту проходить кілька ступеневе ускладнення, формуючи оригінальні метафори-пейзажі. У поезії для дітей природа присутня в ліричних персонажах як внутрішнє виповнення душі, як свідчення гармонії у стосунках дитина – природа.

Можна із впевненістю твердити, що творчість М. Вінграновського – це сублимація дитячого в доросле, а також одна із найулюбленіших його масок. Це відчутно для кожного, хто читає, зокрема, «Северина Наливайка». Письменник завжди налаштований на усне мовлення, його твори «супроводжує» пафос і модний тоді «космізм» у пишних шатах красномовства. Це випливало із Довженківської поетика з її специфікою — довженківщиною. Звідси – потужна метафорика його «густого» письма: «Сива стомлена сутінь снігів, слід сорочий і заячий слід»; «І квітів жовто-синя повинь біжить навшипиньки до Дніпра»; «Сестри білять яблуні в саду». У дитячій поезії метафора впливає із гри, що стається «нормою»: «Джмелі спросоння — буц! — лобами! Попадали, ревуть в траві». Тут М. Вінграновський творив власну поетичну «мову» (наприклад, «У синьому небі я висіяв ліс...»). Поетові вдавалось досить лаконічно передавати свій піднесений душевний стан («Широка ніч» та ін.). Йому притаманна доросла дитячість або ж дитяча дорослість. Саме тому він не виділив вірші для дітей в окремий розділ, адже їх призначення — достукатися до первинного. Часто дитяча поезія постає у М. Вінграновського як несподіванка («Літній ранок»). Поетові глибоко притаманна здатність обертати на святкове буденне, так

ніби він побачив його вперше («Наша річка»). Проте дитячий світ Вінграновського — це скриня з таємницями і чудесами, світ благородних поривань й одухотвореної інтимності. Час у його поезіях привабливий, адже він «завузкий» для польоту дитячої фантазії. Йому притаманний оригінальний ліризм, у якому дивним чином традиція не дає впасти новаціям, новації ж підпирають традицію, а в підсумку маємо сплав, що сприймається як модерн у національних шатах.

М. Вінграновський вміє майстерно сколихувати свідомість свого читача. Недаремно І. Дзюба називав його «чарівником слова». Особливо це стосується пейзажів його дитячої поезії, через які, як здавна зауважувала критика, неодмінно «тече» Дніпро як патріотичний символ України. Поезія М. Вінграновського одним подихом розтоплює усі дистанції між високим та низьким, великим і малим, стирає всі естетичні ієрархії. Важливий складник його мистецького духу – возвеличення, естетичне освячення простих реалій життя, довколишньої природи, таїни елементарного буття.

Отже, ніхто із попередників М. Вінграновського так природно і водночас по-царськи не вводив подібні буденні речі у світ високої поезії та прози, і ні в кого вони не поведуться так суверенно й артистично, тому стелиться за ними шлейф ностальгії, легенди, казки.

ЛІТЕРАТУРА

1. Вінграновський М. С. Вибрані твори / Передм. І. Дзюби. К.: Дніпро, 1986. 463 с.
2. Салига Т. Поет – це слово. Це його життя... Микола Вінграновський. Вибрані твори: У 3 т. Тернопіль : Богдан, 2004. Т. 1. С. 5–54.

Кузьма Катерина
Науковий керівник – доц. Лещук Галина

ДІТИ, ЯКІ ЗАЗНАЛИ НАСИЛЬСТВА, ЯК ЦІЛЬОВА ГРУПА СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ

У статті розкрито актуальність соціально-педагогічної роботи з дітьми, які зазнали насильства. Схарактеризовані принципи роботи з дітьми, які зазнали насильства, окреслені категорії неповнолітніх, які можуть стати жертвами насилля.

Постановка проблеми. У сучасному світі діти є однією із найбільш уразливих категорій населення, вони часто страждають від насильства, зазнають насильницьких дій із боку як дорослих, так й однолітків. Тому важливим моментом є запобігання, вчасне виявлення проблеми та проведення соціально-педагогічних заходів, спрямованих на подолання наслідків насильницьких дій щодо неповнолітніх. Щороку за даними Міністерства соціальної політики, в Україні зазнають насильства приблизно 800 дітей. На жаль, через те, що багато випадків приховують, можна дійти висновку, масштаби насильства над дітьми набагато більші. Можна стверджувати, що кожна третя-четверта дитина зазнає насильства. 90% дітей зазнають насильства з боку близьких людей [5]. Соціально-педагогічна робота має на меті допомогти дітям уникнути насилля, подолати його посттравматичні наслідки та виявити причини, які можуть поглибити ці наслідки.

Загальні аспекти проблеми насильства над дітьми вивчали Т. Алексеєнко, О. Безпалько, Т. Сафонова, Н. Максимова, К. Мілютіна, Е. Цимбала та інші.

Виклад основного матеріалу. Згідно з чинним законодавством насильство розглядається як діяння фізичного, сексуального, психологічного та економічного характеру однієї людини щодо іншої, коли ці дії порушують конституційні права і свободи людини як індивіда та громадянина, завдають їй моральної шкоди, шкоди її психічному чи фізичному здоров'ю [1]. Насильство також розглядають як загрозу навмисного впливу або реальну дію з боку однієї особи щодо іншої з метою маніпулювання, залякування, відчуття контролю та влади над жертвою.

На жаль, не всі діти, які зазнали насильства, повідомляють про це. Більшість неповнолітніх через відсутність життєвого досвіду можуть вважати, що це абсолютно нормальний прояв поведінки інших людей щодо них, на відміну від дорослих [3]. Насильницькі дії щодо дітей можуть мати різні форми і види, які загрожують серйозними наслідками: шкода здоров'ю, розвитку та соціалізації дитини, часто й загроза її життю.

Розрізняють п'ять основних форм насильства: фізичне; сексуальне; емоційне (психологічне); економічне; нехтування.

Незалежно від форми насильства, якої зазнала дитина, воно суттєво впливає на звичну функціональність неповнолітнього. Порушення, які виникають внаслідок пережитого насильства, охоплюють різні сфери життєдіяльності дітей [2]: емоційну – може проявлятися через страхи, емоційну нестабільність, почуття сорому, гніву, провини, посттравматичний стресовий розлад, депресію і т.д.; когнітивну – затримка мовленнєвого та психічного розвитку, труднощі концентрації уваги, зниження успішності, відсутність інтересу до навчання; особистісну – занижена самооцінка, соціальна